

УДК (398.8:398.541.398.332.41)

DOI 10.25128/2304-1222.22.53.02

ТЕМА ВІЙНИ У ФОЛЬКЛОРІ: НОВОТВОРИ, ФОЛЬКЛОРИЗАЦІЯ (НА ПРИКЛАДІ ТЕКСТІВ КОЛЯДОК)

Лілія ЯРЕМКО

*кандидат філологічних наук
доцент кафедри української фольклористики імені Філарета Колесси
Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0003-2092-6225,
lpidgorna@gmail.com*

У статті проаналізовано тексти колядок-новотворів, які з'явилися на початку ХХІ століття у зв'язку з війною росії проти України. Мова іде про появу нових варіантів фольклорних текстів. Такі новотвори ми маємо у багатьох жанрах української усної народної творчості. Але найбільше ми спостерігаємо це явище у зимовому циклі календарно-обрядової творчості. Важливість проблеми зумовлена потребою вивчення відображення теми війни у сучасному процесі творення фольклору. Мета статті показати, як у фольклорі, зокрема у колядках, знаходять відображення воєнні теми, з'являються нові мотиви. Ми беремо для аналізу тексти колядок-новотворів, що присвячені зимовій календарній обрядовості, які зараз активно побутують у мас-медіа та інтернет-ресурсах. Проводимо аналіз тексту колядки «Сумний, святий вечір» з періоду 1940-х років і зіставляємо з новими текстами, які виникають у сьогоденні. Інтерпретуємо текст авторської колядки «Там, во Бахмуті», яку зараз активно виконують творчі колективи. Звісно, текст цього твору написано після боїв у Бахмуті. Розглядаємо тексти колядок «Добрий вечір тобі, пане Господарю», з певними текстологічними видозмінами. У текстах з'являються нові мотиви, які пов'язані з опoетизацією сміливості і відваги бійців ЗСУ, вірою у Перемогу українського народу у цій війні.

Звертаємо увагу на поетикальні засоби вираження у текстах. Безперечно, у класифікації колядок за адресатами, можемо говорити про нові тематичні групи: колядки воїну ЗСУ, колядки командувачу ЗСУ (Валерію Залужному). Потрібен певний час для того, щоб ці тексти закріпилися у фольклорній традиції. Методологічною основою статті є використання діахронно-синхронного принципу аналізу, функціонально-системний підхід до вивчення новітніх явищ духовної спадщини українців.

Ключові слова: колядки, мотиви, новотвори, російсько-українська війна, фольклорна традиція, фольклоризація.

THE THEME OF WAR IN FOLKLORE: INNOVATIONS, FOLKLORIZATION (EXAMPLE OF TEXTS CAROLS)

Lilija YAREMKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Department of Ukrainian Folklore named after Filaret Kolessa
Ivan Franko Lviv National University
st. 1, Universitetskaya, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2092-6225
lpidgona@gmail.com*

The article analyzes the texts of innovative carols that appeared at the beginning of the 21st century in connection with Russia's war against Ukraine. We are talking about the appearance of new versions of folklore texts. We have such innovations in many genres of Ukrainian oral folk art. But we mostly observe this phenomenon in the winter cycle of calendar-ritual creativity. The importance of the problem is determined by the need to study the reflection of the theme of war in the modern process of creating folklore. The purpose of the article is to show as in folklore, in particular in carols, military themes are reflected, new motifs appear. We take for analysis the texts of innovative carols dedicated to the winter calendar ritual, which are now actively circulating in the mass media and Internet resources. We analyze the text of the carol "Sad, Holy Evening" from the period of the 1940s

and compare it with new texts that appear today. We interpret the text of the author's carol "There, in Bakhmut", which is now actively performed by creative teams. Of course, the text of this work was written after the battles in Bakhmut. We consider the texts of carols "Good evening to you, Mr. Gospodar", with certain textological changes. New motifs appear in the texts, which are related to the poeticization of the courage and bravery of the soldiers of the Armed Forces of Ukraine, the belief in the Victory of the Ukrainian people in this war. We pay attention to the poetic means of expression in the texts. Undoubtedly, in the classification of carols by addressees, we can talk about new thematic groups: carols for a soldier of the Armed Forces of Ukraine, carols for the commander of the Armed Forces of Ukraine (Valery Zaluzhny). It takes some time for these texts to take root in the folklore tradition. The methodological basis of the article is the use of the diachronic-synchronic principle analysis, a functional-systemic approach to the study of the latest phenomena of the spiritual heritage of Ukrainians.

Key words: *carols, motifs, novelties, poetics, russian-Ukrainian war, folklore tradition, folklorization.*

Artykuł analizuje teksty nowatorskich kolęd, które pojawiły się na początku XXI wieku w związku z wojną Rosji z Ukrainą. Mówimy o pojawieniu się nowych wersji tekstów folklorystycznych. Mamy takie innowacje w wielu gatunkach ukraińskiej ustnej sztuki ludowej. Ale najczęściej obserwujemy to zjawisko w zimowym cyklu twórczości kalendarzowo-rytualnej. O wadze problemu decyduje potrzeba zbadania odbicia tematu wojny we współczesnym procesie tworzenia folkloru. Celem artykułu jest pokazanie, w jaki sposób tematyka wojenna odbija się w folklorze, zwłaszcza kolędach, i pojawiają się nowe motywy. Poddajemy analizie teksty nowych kolęd poświęconych okresowi zimowemu kalendarzowe rytuały, które obecnie aktywnie krążą w środkach masowego przekazu i zasobach internetowych. Analizujemy tekst kolędy „Smutny, święty wieczór” z okresu lat czterdziestych XX wieku i porównujemy go z nowymi tekstami, które pojawiają się współcześnie. Interpretujemy tekst autorskiej kolędy „Tam, w Bachmucie”,

25 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

która jest obecnie aktywnie wykonywana przez zespoły kreatywne. Oczywiście tekst tej pracy został napisany po bitwach pod Bachmutem. Rozważamy teksty kolęd „Dobry wieczór panie mistrzu” z pewnymi zmianami tekstologicznymi. Pojawiają się w nich nowe motywy, które wiążą się z poetyzacją męstwa i męstwa żołnierzy Sił Zbrojnych, wiary w Victorii narodu ukraińskiego w tej wojnie. Zwracamy uwagę na poetyckie środki wyrazu w tekstach. Niewątpliwie w klasyfikacji kolęd według adresatów można mówić o nowych grupach tematycznych: kolędy dla żołnierza Sił Zbrojnych, kolędy dla dowódcy Sił Zbrojnych (Walerego Załużnego). Potrzeba trochę czasu, aby teksty te zakorzeniły się w tradycji folklorystycznej. Metodologiczną podstawą artykułu jest wykorzystanie zasady analizy diachroniczno-synchronicznej, funkcjonalno-systemowego podejścia do badania najnowszych zjawisk duchowego dziedzictwa Ukraińców.

Słowa kluczowe: kolędy, motywy, nowości, wojna rosyjsko-ukraińska, tradycja folklorystyczna, folkloryzacja.

Постановка проблеми. Ми живемо у складний час: на долю нашого народу знову упав тягар війни росії проти України. Воїни стали на захист не лише рідної землі, але й боронять нашу мову, культуру, національну ідентичність, споконвічну традицію української нації, яка збереглась у творах української народної словесності: чи то у пісні, чи у колисковій, чи то у колядках та щедрівках, чи то у вертепній драмі. І закономірно, що ті чи інші суспільні події якнайшвидше знаходять своє відображення у фольклорі, створюючи таким чином фольклорні і поетичні новотвори, які так чи інакше, більшою чи меншою мірою мають дотичність до теми війни. За спостереженням сучасної науковиці Людмили Іваннікової, «тільки тепер, на початку XXI ст., науковці можуть висловити правдиве, не обмежене ніякими рамками чи ідеологіями слово про сучасний фольклор».[9, с.2].

Проблему новотворів свого часу порушували у статтях ряд дослідників: Михайло Драгоманов, Іван Франко, Володимир Гнатюк, Філарет
26 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

Колесса та ін. Відомий український учений Роман Кирчів у дослідженні «Двадцять століття в українському фольклорі» звертав увагу на відображення у творах усної народної словесності своєрідних процесів, які були пов'язані з певною добою і виникненням у фольклорних жанрах особливих новотворень: «Можемо сказати, що збирачі і дослідники українського фольклору XIX – початку XX ст. зафіксували і досить докладно відобразили в своїх працях процеси, що відбувалися у сфері усної народної словесності їх часу, показали характерні аспекти її пов'язаності зі своєю добою, функціонування, змін і новотворення». [10, с.7]. Такі процеси особливих змін у функціонуванні текстів усної народної словесності ми можемо спостерігати на початку XXI століття. Ці зміни пов'язані з виникненням нових варіантів фольклорних текстів, у яких знайшли відгомін події війни росії проти України. Такі новотвори можемо спостерігати у різних жанрах скарбів народної творчості: замовляннях, колядках, ліричних піснях, казках, анекдотах, усних оповіданнях, вертепній драмі та ін. Значну кількість текстів можна побачити і почути з мас-медіа, інтернет-ресурсів. Повинен пройти певний час засвоєння цих текстів у фольклорній традиції. Однак, ці варіанти текстів з новим смисловим наповненням мають право на існування, поширення, вивчення і дослідження.

Сучасні дослідники новітніх зразків «живої етнокультурної традиції» Ігор Гунчик та Юрій Горблянський запропонували тексти фольклорних паремій та афоризмів Київського Євромайдану та подали інтерпретацію «зразків творчості народного духу» у складних умовах історичного періоду життя української нації того ж таки початку XXI століття: «Фольклорні матеріали (плакатні афористизовані мініатюри), що ввійшли до цієї публікації, є результатом активної соціокультурної діяльності українських громадян нового часу, бо були записані порівняно недавно – трохи більше, ніж два роки тому. Оцінюючи їх сьогодні з ретроспективного погляду, можна переконливо стверджувати, що вони є не тільки оригінальними за походженням та цінними з художнього боку зразками творчості народного

27 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

духу в екстремальних для нації умовах, а й своєрідними документами та свідченнями тих доленосних для України подій кінця 2013 – початку 2014 рр., які бурхливо увійшли в нашу історію під назвою “Революція гідності”. [5, 133].

Нещодавно опублікована стаття Оксани Кузьменко «Ой у лузі червона калина...»: або чому стрілецька пісня стала символом визвольної війни та маркером української ідентичності. У ній авторка «проводить аналіз способу функціонування пісні, що забезпечило її повторну фольклоризацію».[11, с. 706]. Ми теж будемо вести мову про окремі авторські тексти колядок, які зазнали впливу фольклоризації.

«Як відомо, усна словесність неодмінно реагує на важливі історичні події: чи то у формі незначних, на перший погляд, вкраплень у тканину фольклорного тексту, певних тек-

стологічних видозмін, чи появою новотворів, що віддзеркалюють народне бачення певного історичного факту; або й глибше – коли відгомін доби звучить ледь не у кожному із фольклорних жанрів.»,- вважає дослідниця Галина Магас. [14, с. 54]. Такий вібиток епохи пов’язаний із війною крїни-агресорки проти України. І безперечно, ми маємо відображення цих подій у різних жанрах народної словесності. Однак, активно ми спостерігаємо це у жанрах зимової календарно-обрядової творчості.

Мета статті. Метою нашої статті є показати на прикладі текстів колядок (як фольклорних, так і авторських), які актуалізувалися у час війни росії проти України, тяглість української колядкової традиції, проаналізувати варіанти текстів колядок, які можна назвати новотворами, зобразити процес фольклоризації текстів колядок, звернути увагу на поетикальні особливості жанру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи панораму ХХ століття в українському фольклорі, Роман Кирчів накреслив цілу низку важливих проблем, які були актуальними для вивчення цієї тематики. «Отже, 28 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

дослідження реальної ситуації в новочасному українському фольклорі, процесів, що відбувалися в ньому впродовж минулого століття, і того, як це століття відбилося в народному поетичному слові,- є актуальною, науково-важливою справою». [10. с.9]. Декотрі із цих пунктів ми могли б застосувати для вивчення фольклору початку ХХІ століття. До цих напрямних ми можемо віднести такі вектори:

1. Простежити публікацію у збірках текстів політичних колядок, інших записів, і з'ясувати появу, функціонування і новостворення українського фольклору на початку ХХІ століття.

2. Відображення у фольклорі ХХ століття актуальних тем – масові арешти, заслання у Сибір, а на початку ХХІ століття відображення у текстах теми війни.

3. Відповідно до осмислення теоретичних засад сучасної фольклористики з'ясувати, якою мірою і в чому виявляється новотворчість, яка з'явилася у народному середовищі, і наскільки вона відповідає «канонам фольклорної творчості і має право називатися фольклором».

4. На діахронному рівні простежити зміни в українському фольклорі початку ХХІ століття, виникнення нових фольклоротворчих ситуацій, які пов'язані з утворенням нових тематичних груп, що виникли унаслідок подій війни і відповідних настроїв цього періоду в нашій історії.

5. Важливість традиційності українського фольклору і її зв'язок з фольклорною новотворчістю.

6. Зрештою, побачити, у яких жанрах фольклору отримують «нове життя» фольклорні новотвори ХХІ століття.

7. Посилена увага то тем «політичної історії» і «актуальних суспільно-політичних реалій буття». Такими реаліями на початку ХХІ століття стала війна. Тому, маємо певну «політизацію» фольклору, появу «нових ідейних якостей». А це одна із особливостей «новітнього фольклоротворення».

Для такого аналізу ми використаємо текст колядки «Сумний святий вечір в ...» та його варіанти, які узяті з різних збірників, і порівняємо їх з новими варіантами, які виникли внаслідок появи суспільних подій, а саме: війни росії проти українського народу у XXI столітті.

Як відомо, адресні колядки зводяться до таких типів: 1) загальні; 2) господареві; 3) господині; 4) удові; 5) парубкові; 6) дівчині; 7) немовляті (дівчинці або хлопчикові); 8) жартівливі.

За спостереженням сучасного дослідника «поетики українського пісенного фольклору» Я. Гарасима «внутрішньожанрова диференціація колядок за адресатами, свідчить про те, що родина сприймається як сукупність індивідуальностей, кожна з яких має свій реєстр морально-етичних чеснот, а тому заслуговує високої похвали в обрядово-сакральний час» [3, с.204].

До загальних можна віднести коляди християнського характеру і суспільно-політичні тексти. І якщо перші є загальновідомими, то виконання суспільно-політичних зосереджене в основному в Західній Україні. Особливо популярною в багатьох бойківських селах є, зокрема, колядка «Сумний Святий вечір», відома у багатьох варіантах.

Ці тексти свого часу навіть з варіантами були опубліковані у різних збірниках [12, 20, 1, 17]. Такі тексти колядок були наслідками боротьби радянської влади проти української нації із переслідуваннями, тюрмами, примусовим виселенням людей у Сибір. За спостереженням Романа Кирчіва, «уже в Різдвяні Свята 1940 року з'явилася і пішла в обіг колядка «Сумний святий вечір в сороковім році, по всій нашій Україні плач на кождім кроці». Цей пісенний новотвір утвердився в колядковому репертуарі і наступних років з відповідною зміною датування в тексті («в сорок першім», другім, третім і т. д. році). В сюжеті пісні відповідно з її рухомою хронологічною прив'язкою нарощувалися і додаткові співзвучні з місцевими подіями мотиви. Так творилися її варіанти, які набули широкого розповсюдження».[10, с.236].

Про відображення у колядках суспільно-політичних подій 1940-1950 рр. маємо окремі дослідження учених [4,6,13].

Текст колядки з Бойківщини «Сумний Святий вечір» [20, с.86-87] пройнятий неймовірними почуттями туги за радісним зимовим святом - Різдвом. Люди прагнули вільно колядувати, без усіляких заборон. Мотив колядки - зображення невимовного пекучого болю і суму за вбитим батьком, що не може вечеряти разом із родиною. Ще родина осиротіло сідала за убогий різдвяний стіл без господаря дому. Образ матері з дітьми сповнені трагізму, болю. На болісне запитання найменшої дитини, чому не вечеряє з ними тато, мама сумно відповідає про загибель тата. А брати батька вислані у Сибір.

Штрихом трагізму, горя, сліз зображений старий батько, який мав їх троє, як соколів. Не випадково, образ синів подано у символічному образі соколів, «адже у народній уяві сокіл виступає символом хоробрості, швидкості, зіркості, злету, молодості, сили розуму»[8, с.559-560]. Молоді, сміливі, безстрашні воїни гинули за волю і незалежність своєї Батьківщини. Трагізм людського горя підсилює епітет «сумний», а масштабність убивств підкреслює порівняння «мов татарські дикі орди». Уже у самій назві твору є контрастні поняття «Сумний» і «Святий вечір». Саме за допомогою прийому контрасту – суму і плачу замість радості і веселості показано весь трагізм народу: «Якою ж страшною була ця неволя, що навіть у таке найвеличніше і радісне свято, яким є Різдво Христове, народ засмучений був сумувати й обливатися сльозами. Трагічне, драматичне, яке постає у конкретній ситуації, виявляється як порушення, руйнація не просто ідеалу, а саме гармонійного: батьки, діти зустрічають Святий вечір у тюрмах, таборах»[16, с.179].

Сучасний текст колядки «Сумний Святий вечір знов у цьому році» уже має опис інших трагічних сторінок нашого сьогодення-війни:

*Сумний Святий вечір знов у цьому році:
По всій нашій Україні плач на кожному кроці.*

*Сіли до вечері мати з діточками,
Замість мали вечеряти - облились сльозами.*

*Мати гірко плаче, а діти питають:
- Мамо, мамо, де наш тато, чом не вечеряють?*

*- Тато наш далеко, тато наш в полоні
Визволяє Україну від ворожої неволі.*

*Просить мама й діти, просить вся родина:
Поверни Боже додому батька, чоловіка, сина!*

*Поможі нам Боже все це перебути,
І усю нашу Вкраїну додому вернути!*

*Сумний Святий вечір і у цьому році році:
По всій нашій Україні плач на кожнім кроці.[17].*

У тексті сучасної колядки «Сумний Святий вечір знов у цьому році» (маємо на увазі 2022 рік (початок війни росії проти України) є мотив возвеличення традиційного свята української родини – Святого вечора, коли уся сім'я повинна збиратися за столом. «Торжеством Святого збору» свого часу назвав професор Іван Денисюк вечерю за Святвечірнім столом. Однак ця радісна подія народження Божого дитятка цього року знову охарактеризована постійними епітетами «Сумний», «Святий» вечір. Чому, така б здавалося весела новина, пройнята мотивами «Сумного збору»? Плач набрав масштабів цілої України: це пов'язано, звісно, з подіями війни. Концепти «плачу», «сліз» є домінантними у тексті. Свята вечеря у цьому році супроводжується плачем у багатьох українських родинах: на війну пішли

батьки, чоловіки, сини, захищаючи свободу і незалежність України, свою родину.

На запитання дітей «Де їхній батько? Чому не вечеряє з родиною?» мати відповідає, що їхній тато у полоні, «визволяє Україну від ворожої неволі». Образ неволі пов'язаний з використанням епітета «ворожа», тобто чужа, загарбницька. Родинне прохання про повернення додому батька, чоловіка, сина переростає у бажання для всієї України: нехай усі воїни повернуться додому. Сила прохання пов'язана зі зверненням до Божої сили, яка є опікою у бою не одному бійцю. Оптимістично звучать слова колядки з вірою у Перемогу:

*Поможі нам Боже все це перебути,
І усю нашу Вкраїну додому вернути!* [17].

Використання дієслівних рим «перебути», «повернути» підсилює почуття переможного завершення випробування, яке випало нашому народові у ці нелегкі часи війни.

Українці є творцями колядок воєнного часу: про Бахмут, Маріуполь, Луганськ, Херсон. Зокрема, Олег Вітвіцький є автором колядки «Там во Бахмуті. Колядка для ЗСУ». Подаємо текст цієї колядки:

*Там во Бахмуті,
Де стріли чути,
Де стільки цвіту
Вже полягло...
Враз тихо стало
І залунало:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*Донецька нічка,
Окопна свічка,
І ворогам всім*

*Лютим на зло, -
Стали солдати
Колядувати:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*Під Гуляйполем
Кутя на столі,
Звіздою небо
Там зацвіло,
Вітер у степу
Водить вертепи:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*В місті Марії
Промінь надії
Десь над Азовом
В небо звело,
Там нас чекають,
Тихо співають:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*Під замком львівським,
На Личаківським,
Лицарів військо
Спокій знайшло...
Ми ж до Героїв
Із колядою:*

*Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*В древньому Римі
Петрик із Криму
Разом зі світом
Славить Різдво!
Юля з Луганська,
Настя з Бердянська:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*А в Тернополі
Маленька Оля
З фронту чекає
Татка свого.
Ручки складає,
Слізки втирає:
Христос Родився!
Славимо Його! (2)*

*Наша родина -
Вся Україна,
І Збройні сили,
І ТРО,
Під Божим стягом
Йдемо до звитяги!
Христос Родився!
Славимо Його! (2)[18].*

У цій колядці представлена панорамна картина України, де велися або проходять запеклі бої чи то ракетні обстріли під час війни росії проти української нації. Бо саме вже багато «цвіту» полягло. У метафоричному образі «цвіту» маємо чимало бійців, які віддали свої життя за незалежність і волю своєї держави. Однак, народна традиція, величне свято Різдва, гучна колядка, яку співали споконвіків українці, приходить і до солдатів в окопи і гучно лунає, незважаючи на війну, «Христос родився! Славимо Його!».

Наші безстрашні і незламні воїни, на зло усім ворогам, змогли заколядувати і на передовій, де буває не завжди спокійно. Символічна згадка про кутю на столі у Гуляйполі, метафорично «небо зацвіло звіздою» (очевидно, першою зіркою, коли сім'я сідає до Різдвяної вечери), і ще метафоричніше "вітер у «степу водить вертепи» нагадує бійцям час зимових Різдвяних містерій – вертепів. Містом «Марії» і «надій» згадано у тексті Маріуполь, захисники якого так довго і мужньо тримали оборону Азовсталі. У цьому славному місті теж звучить колядка.

Мотив загибелі героїв, яких поховано на Личаківському цвинтарі, є також у тексті. «Військом лицарів» називає автор героїв, чий імена ввійдуть у літопис цієї кривавої війни. Але і для героїв лунає колядка.

Символічно, у Римі, як і по усьому світу, багато дітей, які ховалися від загрози війни у країнах Європи, теж славлять народження Ісуса Христа і співають колядки. Ці діти є і з Криму, Луганська, Бердянська. Однак пісня їхня щира, незважаючи на те, що вони змушені колядувати на чужині:

Христос Родився!

Славимо Його! [18].

Таким чином, колядка, окрім мотиву возвеличення народження Ісуса Христа, має ще мотиви незламності, відваги, безсмертя воїнів, мотиви похвали воїнам ЗСУ за мужність і оборону, мотиви шани учасникам територіальної оборони, мотиви родини-України, мотиви пісні-коляди, яка звучить не лише в окопах, але й по всьому світу. Безперечно, доповнюючи

класифікацію колядок за адресатами, про яку ми тут писали, можемо ще доповнити її такими адресатами:

- 1) Колядка воїну ЗСУ;
- 2) Колядка учаснику тероборони;
- 3) Колядка керівнику ЗСУ (Валерію Залужному).

Ця колядка уже має і варіанти, які зараз активно звучить у виконанні різних співочих колективів. Наведемо ще один текст цього твору, який уже має усічений зміст.

*Там во Бахмуті,
Де стріли чути,
Де стільки цвіту
Вже полягло...
Враз тихо стало
І залунало:
Христос Родився!
Славимо Його!
Донецька нічка,
Окопна свічка,
І ворогам всім
Лютим на зло,
Стали солдати
Колядувати:
Христос Родився!
Славимо Його!
А в Тернополі
Маленька Оля
З фронту чекає
Татка свого.
Ручки складає,
Слізки втирає:*

Христос родився!

Славимо Його!

Наша родина-

Вся Україна,

І збройні сили,

І ТРО.

Під Божим стягом

Йдемо до звитяги!

Христос Родився!

Славимо Його! [19].

Колядка, окрім традиційного мотиву прославлення народження Ісуса, має ще новий мотив- прославлення бійців Збройних Сил, бійців територіальної оборони і прославлення України загалом. У метафоричному образі «полеглого цвіту» маємо тих вояків, часто молодих і юних, які вже віддали життя за незалежність України. Образ ворога емоційно передано за допомогою епітета «лютий». Образ маленької дівчинки Олі, яка чекає з війни свою найдорожчу людину- батька, є збірним, символічним образом дитини для усієї України. Саме молитва дитини за свого батька допоможе йому, підтримає у нелегкі хвилини, стане захистом і оберегом від лихоліття війни. Бійці натхненні вірою у Перемогу під Божою опікою. Бійці-колядники прославляють не лише народження Божого сина, але возвеличують і бійців ЗСУ і воїнів Тероборони:

Наша родина-

Вся Україна,

І збройні сили,

І ТРО.

Під Божим стягом

Йдемо до звитяги!

Христос Родився!

Славимо Його! [19].

Рефрен «Христос Родився! Славимо Його!» підсилює емоційне звучання колядки, надихає воїнів-оборонців рідної землі на нові звитяги задля майбутнього для нас і наших дітей, для вільної, квітучої, незламної України.

Певними текстологічними видозмінами доповнена колядка на мотив «Добрий вечір тобі, пане господарю!» у новій назві «Ой радуйся, Україно, ЗСУ переможе». У традиційному тексті колядки маємо згадку про три празники: Різдво Христове, Святого Василя, Святе Водохрестя. У новому тексті маємо ще доповнення четвертого празника: Перемоги!:

А четвертий празник-

Наша Перемога!

Радуйся,

Ой радуйся, Україно,

ЗСУ-допоможе!

Ой радуйся, Україно!

ЗСУ-переможе! [15].

Текст пройнятий мотивом Перемоги, це – гімн воїнам ЗСУ, переможна пісня Україні. Твір сповнений оптимізмом і вірою у сили наших бійців і неминучу Перемогу заради миру для нас усіх. Вживання займенника «наша» підсилює згуртованість, об'єднання сил наших бійців, показує почуття єдності.

Нового мотиву набуває інший варіант колядки «Добрий вечор тобі, пане господарю!»- відродження України, звісно, після Перемоги у війні:

Добрий вечор тобі,

Пане господарю

Радуйся!

Ой радуйся земле

Твій народ

Відродився.

Та берім за зброю

*Та все кулеметну
Радуйся!
Ой радуйся земле
Твій народ
Відродився.
Та женім з країни
Ворогів проклятих
Радуйся!
Ой радуйся земле
Твій народ
Відродився.
Гей, повстане скоро
Вільна Україна
Радуйся!
Ой радуйся земле
Твій народ
Відродився. [7].*

Пан господар має бути радим за відродження України у майбутньому. Заклик брати до рук зброю і гнати ворога з рідної землі звучить у тексті переконливо. Вороги у творі марковані епітетом «прокляті», а це у свою чергу, підсилює негативне ставлення до них: їх засуджують і ненавидять. Анафоричні повтори «радуйся» і «відродився» створюють певний ритм, підкреслюють композицію тексту.

Висновки: Тема війни у фольклорі є новою і перспективною для досліджень. Варто зауважити, що відображення цих проблем можемо простежити у багатьох жанрах творів української усної словесності. Ці пісенні новотвори найбільше зреалізувалися у жанрі колядок фольклорних і авторських. Важливо з'ясувати, якою мірою і в чому виявляється новотворчість, яка виникає у народному середовищі, наскільки вона відповідає «канонам фольклорної творчості і має право називатися

40 *Studia methodologica*, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

фольклором». Безперечно, потрібен час, щоб ці нові тексти увійшли у фольклорну традицію. А вивчення фольклору війни стане у пригоді майбутнім поколінням, щоб зберегти пам'ять про борців за свободу і незалежність України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойківські народні пісні. Записи та впорядкування Василя Сокола. (2021). Т.2. [Bojkivs'ki narodni pisni. Zapysy ta vporiadkuvannia Vasylia Sokola. (2021).L'viv. Т.2.]

2. Вітвіцький Олег. «Там во Бахмуті. Колядка для ЗСУ»././ Режим доступу:

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%B3.+%C2%AB%D0%A2%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%96.+%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BA%D0%B0> [Vitvits'kyj Oleh. «Там во Bakhmuti. Koliadka dlia ZSU»././ Rezhym dostupu: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%B3.+%C2%AB%D0%A2%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%96.+%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BA%D0%B0>

3. Гарасим, Ярослав. (2020), Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору. Львів. [Harasym, Yaroslav. (2020) Natsional'na samobutnist' estetyky ukrains'koho pisennoho fol'kloru. L'viv.]

4. Голубець, Орія. (2022), Відображення в колядках суспільно-політичних процесів 40-50-х років ХХ ст. (на матеріалі з Бережанського р-ну Тернопільської області././ *Народознавчі зошити*, №2 (164). 377-384.[Holubets', Orysia.(2022) Vidobrazhennia v koliadkakh suspil'no-politychnykh 41 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

protsesiv 40-50-kh rokiv XX st. (na materiali z Berezhans'koho r-nu Ternopil's'koi oblasti.// *Narodoznavchi zoshyty*, №2 (164). 377-384.].

5. Гунчик, Ігор, Горблянський, Юрій. (2015), Фольклорні паремії та афоризми Київського Євромайдану.// *Міфологія і фольклор*, №3-4. 133-144. [Hunchyk, Ihor, Horblians'kyj, Yuriij. (2015), Fol'klorni paremii ta aforyzmy Kyivs'koho Yevromajdanu.// *Mifolohiia i fol'klor*, №3-4. 133-144].

6. Дем'ян, Г. (2003), Українські повстанські пісні 1940-2000 років (історико-фольклористичне дослідження). Львів. [Dem'ian, H. (2003), *Ukrains'ki povstans'ki pisni 1940-2000 rokiv (istoryko-fol'klorystychne doslidzhennia)*. L'viv.

7. Добрий вечор тобі, Пане господарю.//Режим доступу: https://youtu.be/iFvFjM-5_Po [Dobryj vechor tobi, Pane hospodariu.//Rezhym dostupu: . https://youtu.be/iFvFjM-5_Po].

8. Жайворонок, В. (2006), Знаки української етнокультури. Словник-довідник. К. [Zhajvoronok, V. (2006), *Znaky ukrains'koi etnokul'tury*. Slovnyk-dovidnyk. K.

9. Іваннікова, Людмила. (2011), Фундаментальне монографічне дослідження фольклору ХХ століття. Рец. на Кирчів Роман. Двадцять століття в українському фольклорі. Л.// Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ivannikova_Liudmyla/Fundamentalne_monohrafichne_doslidzhennia_folkloru_XX_stolittia.pdf? [Ivannikova, Liudmyla (2011). *Fundamental'ne monohrafichne doslidzhennia fol'kloru XX stolittia*. Rets. na Kyrchiv Roman. Dvadtsiate stolittia v ukrains'komu fol'klori. L. // Rezhym dostupu: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ivannikova_Liudmyla/Fundamentalne_monohrafichne_doslidzhennia_folkloru_XX_stolittia.pdf?

10. Кирчів, Роман. (2010), Двадцять століття в українському фольклорі. Львів. [Kyrchiv, Roman. Dvadtsiate stolittia v ukrains'komu fol'klori. L'viv.].

11. Кузьменко, Оксана. (2022), «Ой у лузі червона калина»: або 42 *Studia methodologica*, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

чому стрілецька пісня стала символом визвольної війни та маркером української ідентичности.// *Народознавчі зошити*, 2022. №3(165). 706-720. [Kuz'menko, Oksana. (2022), «Oj u luzi chervona kalyna»: abo chomu strilets'ka pisnia stala symvolom vyzvol'noi vijny ta markerom ukrains'koї identychnosty.// *Narodoznavchi zoshyty*, 2022. №3(165). 706-720].

12. Лавришин, Зеновій (1996), «Пісні УПА». Торонто –Львів. [Lavryshyn, Zenovij, «Pisni UPA». Toronto –L'viv].

13. Луньо, Євген. (2003), Повстанська колядка «Сумний святий вечір» // *Народознавчі зошити*, 2003. № 1-2. 34-39. [Lun'o, Yevhen. (2003), Povstans'ka koliadka «Sumnyj sviatyj vechir» // *Narodoznavchi zoshyty*. 2003. № 1-2. 34-39].

14. Магас, Галина. (2013), Кореляція релігійних та повстанських мотивів у колядках і щедрівках Стрийщини. // *Міфологія і фольклор*. 2013. №2-3. 54-60. [Mahas, Halyna. (2013), Koreliatsiia relihijnykh ta povstans'kykh motyviv u koliadkakh i schedrivkakh Stryjschyny. // *Mifolohiia i fol'klor*. 2013. №2-3. 54-60.

15. «Ой радуйся, Україно, ЗСУ переможе»././ Режим доступу: <https://www.google.com/search?q=%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%B9%D1%81%D1%8F+%D0%BE%D0%B9+%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%B9%D1%81%D1%8F%252C+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE+%D0%97%D0%A1%D0%A3+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5&client=firefox-b-d&sxsrf=#fpstate=ive&vld=cid:175c253a,vid:T9w5P-sBtnU> [«Oj radujsia, Ukraino, ZSU peremozhe»././ Rezhym dostupu: <https://www.google.com/search?q=%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%B9%D1%81%D1%8F+%D0%BE%D0%B9+%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%B9%D1%81%D1%8F%252C+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE+%D0%97%D0%A1%D0%A3+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%B5&client=firefox-b-d&sxsrf=#fpstate=ive&vld=cid:175c253a,vid:T9w5P-sBtnU>

16. Сокіл, Галина. (2004), Українські обхідні календарно-обрядові пісні. Львів. 2004. [Sokil, Halyna. (2004), Ukrain's'ki obkhidni kalendarno-obriadovi pisni. L'viv.

17. «Сумний Святий вечір знов у цьому році». // Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/668196256923295/permalink/1497847113958201/> [«Sumnyj Sviatyj vechir znov u ts'omu rotsi». // Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/groups/668196256923295/permalink/1497847113958201>

18. «Там во Бахмуті. Колядка для ЗСУ». Режим доступу: https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D1%82%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%B1%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%96#fpstate=ive&vld=cid:60484691,vid:xfH_A83 [«Там во Bakhmuti. Koliadka dlia ZSU». Rezhym dostupu: https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D1%82%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%B1%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%96#fpstate=ive&vld=cid:60484691,vid:xfH_A83

19. «Там во Бахмуті». «Паляниця» band та Віталія Грицак. // Режим доступу:

<https://www.google.com/search?q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F+band+%D1%82%D0%B0+%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%8F+%D0%B3%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B0%D0%BA%D0%A2%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%96%252C+%D0%94%D0%B5+%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%B8+%D1%87%D1%83> [«Там во Bakhmuti». «Palianytsia» band ta Vitaliia Hrytsak. // Rezhym dostupu:

<https://www.google.com/search?q=%D1%8E%D1%82%D1%83%D0%B1+%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F+band+%D1%82%D0%B0+%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1>
44 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

%96%D1%8F+%D0%B3%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B0%D0%BA%D0
%A2%D0%B0%D0%BC+%D0%B2%D0%BE+%D0%91%D0%B0%D1%85%D
0%BC%D1%83%D1%82%D1%96%252C+%D0%94%D0%B5+%D1%81%D1%
82%D1%80%D1%96%D0%BB%D0%B8+%D1%87%D1%83

20. Фольклорні матеріали з Отчого краю. Зібрали Василь Сокіл та
Ганна Сокіл. (1998). Львів. [Fol'klorni materialy z Otchoho kraiu. Zibraly Vasyl'
Sokil ta Hanna Sokil. (1998). L'viv].